

међу ње и српских територијалаца, против регуларне војске Републике Хрватске и новоформираних војски Муслимана и Хрвата у БиХ, са друге стране. Треба, укратко, обратити нападе у самом Сарајеву. Преостали део команде 2. ВО, нападнут је у 12.00 часова 2. маја, о чему један од учесника одбране, потпуковник, пише: "Команда 2. ВО се налазила у објекту на Бистрику, на почетку Доровољачке улице, а преко пута моста Гаврило Принцип". Први пут смо нападнути минобацачком ватром из пиваре, 22. априла 1992. године. Највећу штету су претрпела возила старешина. Коначно 2. маја, једновремено су нападнути команда 2. ВО и Дом ЈНА. Команда је нападнута са свих страна и из свих оружја (стрелачко, тромблони, ручни бацачи, "осе", "зоље", минобацачи, бестрајни топови, ручне бомбе и слично). Вођена је огорчена и беспопштедна борба. Противник, најокорелији зликовци, био је непоредиво бројнији од преосталих припадника команде. Употребљен је сувацац против бранилаца и искључена је струја, вода и телефони. Према згради команде гурнут је комби пун експлозива, вероватно са циљем да нас дигну у ваздух. Срећом, заглавио се између два дрвета. Циљ непријатеља, "усташа" (мисли на екстремне Хрвате, примедба аутора) и "зелених беретки" (мисли на екстремне Муслимане, примедба аутора), је, највероватније, да зароби или уништи људство команде, како би се обезглавио систем руковођења и командања. Борба је вођена у парку, између комплекса зграда команде и реке Миљацке. Под притиском злочиначца били смо принуђени да се повучемо у зграду. Тада је непријатељ почео да демолира зграду противоклопним средствима и да снајперима гађа браниоце на прозорима. Лично сам тога дана три пута избегао смрт. Једном од гранате и два пута од снајпера. Борба

је вођена и с падом мрака, негде до око 20,00 часова, када је непријатељ прекинуо ватру из мени непознатих разлога. Ноћ нико у команди није преспавао, нити смо шта јели, јер је објекат демолиран, улази разваљени и очекиван је поновни напад непријатеља. Освануо је и 3. мај, недеља, дан који ћу памтити читаваг живота. У 7.00 часова почели су преговори између Алије Изетбеговића, који се налазио у касарни у Лукавици, где се скрасио по договору са командантом 2. ВО, јер синоћ, када се вратио из Лисабона, нико није дошао по њега од његове врхушке (љути на њега што је потписао споразум, примедба аутора), изузев представника УН, Европске заједнице (ЕЗ) и команданата 2. ВО и 4. корлуца. Централна питања на преговорима су била случај Алије Изетбеговића и евакуација преосталог дела команде 2. ВО из Сарајева. Алија у Лукавици, а командант ВО у згради команде на Бистрику. Преговори мучни и влада велика неизвесност. Ипак, окончани су око 15,00 часова, када у команду стиже Алија са кћерком и генералом Луисом Мекензијем, командантом снага УН за БиХ.

О истом догађају, под тачком "ц", на трећој страни, командант 2. ВО, генералпуковник Милутин Кукањац, из команде 4. корлуса (Лукавица), актом строго поврљиво број 751, од 07. маја 1992. године, обавештава потчињене команданте о следећем: "Обзиром да је већи део људства и материјалнотехничких средстава (МТС) раније извучен на нове локације, наш план био је да се, са преосталим људством и МТС, зграда команде дефинитивно напусти у јутарњим часовима 3. маја 1992. године. Због шпијунаже и издаје старешина муслиманске и хрватске националности, за ову одлуку знао је само мали број старешина. Но, и поред тога, неможе, вероватно, дојавио руководству БиХ да ће коман-

да Области дефитивно напустити зграду 3. маја. Преостали део команде имао је само два излаза. Један је да се, уз гаранцију и пратњу снага УН и ЕЗ, измести на нову локацију и други, да у згради команде будемо сви убијени. Наравно, поделили смо се за прву варијанту, јер она је у овом тренутку била једина и најоптималнија варијанта и гаранција. Негде у исто време када је нападнута колона која се кретала ка Дому ЈНА, извршен је и бруталан, рупилачкофашистички напад на све четри зграде комплекса команде ВО. Тај напад трајао је од 12.00 до 20.00 часова, 2. маја 1992. године. Старешине и војници команде Области дружили су снажан отпор, напад је одбијен, а нападачима "ХОС" и "Зеленим береткама" нанети знатни губици. У току тих борби имали смо два мртва и шест рањених. Због дејства непријатеља бестрејним топовима, минобацачима, тромблонима, противавионским митраљезима 12,7 мм, "зoljaма", "осама" и свим врстама стрељачког наоружања, зграда команде је знатно општењена и демолрана. Један број моторних возила, наговарен МТС, уништен је. Команда 2. ВО је око 18.00 часова 2. маја 1992. године од стране аеродрома "Бутмир", обавештена да се председник Председништва БиХ Алија Изетбеговић вратио из Лисабона и слетео на аеродром. Пошто је то за нас било изненађење и на бази обавештења да га на аеродрому нико није дочекао, напшти смо се у дилеми да ли га пустити да се сам сналази око напуштања аеродрома, или да га привремено сместимо у команду 4. корпуса у Лукавици, одакле би успоставио контакт са Председништем и другим лицима. Да смо га пустили да се сам сналази, вероватно би био заробљен или убијен, и за то би ЈНА, сигурно, била окривљена. Одлучили смо да га безбедно доведемо у команду 4. корпуса и да му обезбедимо смештај док не

престану оружани сукоби (напад на команду 2. ВО још траје, примедба аутора). Знали смо да ће око његовог привођења бити разних спекулација, али би и то било подношљивије, него да је убијен. Поред исхране, смештаја и осталих угодности, имао је на располагању и лекара. Дакле, није се радило ни о каквом хапшењу, иако је он то заслужио хиљаду пута због његовог односа према ЈНА. Шири интереси и евентуалне компликације на међународном плану око привођења Изетбеговића, захтевали су овакав третман. Према томе, свака критика и осуда што није убијен, што га нисмо задржали у затвору итд. неосноване су. Да смо тако нешто урадили, можемо замислити шта би се са нама све догађало. Посебно наглашавамо да је у време његовог слетања у Сарајево и око њега беснео прави рат. Поред напада на команду Области, непријатељ је брутално насрнуо и на Дом ЈНА, Војну болницу, Центар војних школа копнене војске и друге војне објекте. Војдиле су се жестоке борбе између Алијине "војске" и српских територијалаца. Према томе, није постојала ни минимална шанса да се Изетбеговић упути у град. Нека му служи на част његове и изјаве других, везано за овај случај".

Напад на Дом ЈНА одвијао се у исто време када и напад на команду 2. ВО, о чему у већ поменутом акту под тачком "б" командант Области обавештава потчињене: "Око 12. 00 часова, наведеног дана, команда Области је обавештена да је од ХОС-а и "Зелених беретки" нападнут Дом ЈНА и да је начелник Дома тешко рањен, уз напомену да су претходних дана извучена значајна МТС на сигурно место, ван Сарајева. Након овог сазнања, наређено је делу јединица 65. заштитног моторизованог пука (два оклопна борбена транспортера и три возила "Пух") да крену ка Дому

ЈНА, да виде о чему се ради и да извучу и спасу запослене. У току покрета ка Дому ЈНА и пре пристизања на одређене, ова колона је нападнута са свих страна и из свих оружја. Нанети су губици у људству и МТС. Након сазнања да је ова колона нападнута, наређен је покрет оклопног батаљона са Грбавице у помоћ нападнутој колони. Међутим, код моста "Врбања" тенковска јединица је сачекана и нападнута бројним и разноврсним противоклопним средствима (један тенк уништен и два оштећена). Након тога, командант батаљона је одлучио да обустави покрет ка "Скендерији". Пошто је очигледно да има мртвих и рањених, Војној болници је наређено да се, уз пратњу војника из противдиверзантског одреда, ангажује на пружању помоћи осталима у борби. Међутим, и ово људство је нападнуто јаким снагама у рејону "Марин Двора" и спречено да дође до циља. Пошто ова интервенција није успела, а других могућности више није било, колона — патрола, која је упала у заседу, била је приморана да се бори сама, а у јутарњим часовима, 3. маја 1992. године, иста је заробљена.

Догађања у Добровољачкој улици у Сарајеву у касним вечерњим часовима, тог 3. маја 1992. године, показала су све лоше намере муслиманског и хрватског руководствоа у вези са будућношћу БиХ, лицемерје и даљивост муслиманскохрватске спреге у Председништву тзв. Републике БиХ, сву бруталност муслиманских фундаменталиста и жељу да се други народи у БиХ подјарме, потчине и обесправе. За почетак, требало је да то буду Срби, а Хрвати када се заврши са Србима, што се и покушало, већ почетком идуће године. Међутим, да унапред не извлачимо закључке, погледајмо шта о томе каже командант 2. ВО, генерал Милутин Куканџац у поменутом акту од 7. маја 1992. године: "Будући да су, у време доласка Изетбеговића у ко-

манду 4. корпуса, извођена интензивна дејства на војне објекте, од њега је затражено да одмах нареди прекид ових фашистичких напада. Наравно, он је ту предузео неке кораке и у току ноћи вагра је обустављена, али је настављена блокада свих војних објеката. У току 3. маја 1992. године, отпочеле су разне игре око пуштања Алије Изетбеговића, сусретом команданта 2. ВО са њим и отпочињањем преговора о испуњењу наших захтева за ослобађање заробљеника, извлачење мртвих и рањених, који су настрадали 2. маја и о низу других проблема. Наш захтев је био да мисија ЕЗ и командна снага УН у Сарајеву буду гаранција за све то, нарочито за сигурно извлачење преосталог дела командне нову и сигурнију локацију... Након бесконаних и мучних преговора са Алијом Изетбеговићем, генералом Мекензијем, испред УНПРОФОР-а, Антонијом Сантосом, испред ЕЗ и изаслаником лорда Карингтона Колом Дојлом, договорена је оптимална и, једино могућа опција, у том тренутку, за размештање командне Области на другу локацију. Договорено је да се сва војна и грађанска лица, која су се тог дана нашао у комплексу зграда команде Области, изместе на нову локацију са свим МТС, која су спакована и припремљена. Алија Изетбеговић се супротстављао овоме, тражећи да се команда исељава по деловима... и увек је истицао да се колоне прате патролама Министарства унутрашњих послова (МУП), а не снагама УНПРОФОР-а. Наравно, овај предлог је одбијен од стране свих учесника у разговорима. Предложена варијанта је усвојена и, са колоном од 20 моторних возила, из Лукавице су у команду Области, дошли Алија Изетбеговић, генерал Мекензи, испред УНПРОФОР-а са три возила, представник ЕЗ и други. Колона је пристигла око 16.30 часова, а утовар МТС и смештај људи у возила

завршени су око 18.00 часова. Према договору, на челу колоне се кретао генерал Мекензи. У другом возилу (оклопном транспортеру УН) возили су се командант 2. ВО и Алија Изетбеговић. Представници УН су сматрали да је ово велика сигурност да не би дошло до неких нежељених сцена према команданту 2. ВО и Алији Изетбеговићу. Иза овог возила, кретало се треће возило УН, а затим војна моторна возила у колони. У току кретања од команде Области до "Скендерије", колона је, од стране "Зелених беретки", ХОС-оваца и МУП-а два пута заустављана, са доста нежељених сцена, што је код људи изазивало сумњу да ће се све ово добро завршити. Интервенцијом Алије Изетбеговића та руља је некако смиривана и покрет је настављен ка Грбавици. Услов Уједињеним нацијама и ЕЗ за сигурно и безбедно вођење колоне био је да по доласку до "Скендерије", командант 2. ВО пређе у возило генерала Мекензија, а да Алија Изетбеговић крене ка Председништву, што је до краја испоштовано. Настављен је покрет колоне и по пристизању чела на мост "Врбања" утврђено је да је колона код "Скендерије" прекинула. Командант Области је захтевао од генерала Мекензија да стане и да се врати са пуковником Слободаном Јаковљевићем и утврди шта се догодило, што је он и прихватио. Вратио се и рекао да је наишао на барикаду и да су га "Зелене беретке" удаљиле. Према изразу лица наведеног генерала и младежима дима у Добровљачкој, видело се да је то усташкофашистичка хорда насрнула оружјем на војнике, старешине и грађанска лица у колони. Када смо дошли до наведеног сазнања, први део колоне од 15 моторних возила је великом брзином наставио пут до касарне "Слободан Принцип Сељо" у Лукавици, где је потврђена претпоставка да је други део колоне нападнут. Прве вести су указивале на

то да има мртвих и рањених, да је други део заробљен и да су сва моторна возила опљачкана. Ситуација је захтевала брзе реакције. Прва је мучни разговор и захтеви Дојлу и Мекензију да образложе ову бруку и да одмах иду у руководство БиХ, да се овај злочин прекине, да се извучу мртви и рањени, да нам се врате и предају заробљени, моторна возила и сва остала опљачкана средства. Наравно, они су "збуњени" и у том тренутку немоћни да нешто озбиљније учине. Звали су Њујорк, Београд, седилште мисије УН и ЕЗ у Сарајеву, руководство БиХ, али их нису "могли" добити итд. Огорчење људи је толико да је претила опасност страним представницима, што смо тешком муком смирили. Друга реакција састојала се у томе да смо са простора Лукавице покренули један батаљон из 216. брдске бригаде ка мосту "Врбања" и "Скендерији", ради интервенције у Добровљачкој улици, где је овај напад извршен. Непријатељ је, знајући за то, врло брзо одвео заробљенике и рањене у непознатом правцу. Од момента када је колона нападнута, па до данас, 07. маја 1992. године, трају преговори о враћању заробљених и рањених, идентификацији погинулих, враћању заплених возила и друге опреме... Посебан захтев командне 2. ВО је да се под хитно и безусловно обезбеди измештање Центра војних школа, као и других састава из касарне "Маршал Тито", измештање осталих касарни из ове део града, деблокада објеката у Коњицу и Травнику... Посебна тема разговора ће бити Војна болница Сарајево и гарнизон Зеница".

О истом догађају већ поменути очевидац, потпуковник, између осталог, износи: "... Издао је наређење да се хитно укренују МТС и да се за 60 до 90 минута крене ка касарни Лукавица правцем: команда Добровљачка улица "Скендерија" мост "Врбања" Грбавица Враце

Джавица. Нормално је да је рок краatak мало је време-
на за припреме и утовар МТС и људства. Формирана је
колона на кратком и тесном простору. Моје возило
ТАМ, налазило се на крају друге трећине колоне, ис-
пред позацинских елемената. Већ приликом изласка из
круга објеката команде, приметио сам, десно и испред
објеката, групе неуниформисаних људи, наоружаних
оружјем, ваљда од Првог светског рата, па наовамо.
Одмах ми је пала на памет порука коју смо ухватили
преко радио везе да ће колона бити нападнута...
Укључили смо се у колону на почетку Добровољачке
и, након извесног кретања стигли до југозападног кри-
ла команде. Непрекидно сам гледао претрчавање
злочинаца од Миљачке према колони са "осама" и
"зољама" и другим средствима за противвојскону бор-
бу. Колона је стала, густо сабијена. Возило уз возило.
Одједном се проломило. Ужасна врева, галама, вриска,
пуцњи и детонације. Иза задињет десног дела камиона,
уперена ми је пушчана цев у главу, уз повике: дај
оружје и излази! Крици: лези, љуби бетон, дижи се,
пређи улицу! Једни бране, други малтретирају и убија-
ју. Типично за сарајевско подземље — тројка и десети-
на. Речник ужасан. Урнебес траје пет до седам минута.
Из колоне, уз тучу и убијање, изгоне нас на пољаницу
између Добровољачке и Миљачке. Ја сам добио ударца
кундаком у вилицу са леве стране полуишчашење.
Формирају колону: напред старешине, а иза нас војни-
ци. Већ се зна ко командује. Средовечни човек, доста
фер. Воде нас преко моста "Гаврила Принципа", па
кроз центар, намерно кривулаво, ради хвале и покази-
вања. Спроводе нас са пушкама на готовс, као да смо
ратни злочинци. Први шок још увек је свеж. Сарајев-
ске улице уске, прозори начичкани "нанамом", које
узвикују: куда водите окупаторе, што то не поубијате?

Јавно ми се страх од вреле воде. Долазимо пред Дом
спорта. Хвата се сутон. Наредјуу да све што имамо
одбацимо, јер ако се код некога нешто нађе, са тим ће
бити ликвидирани. Са мене неко скида блузу. Крупан
човек, закрвављених очију, обилази нас и удара нога-
ма. Специјалитет - цеваница у тур и нога међу ноге.
Мене удари међу ноге, уз пинично питање: шта ћеш ов-
де? Ескивирам, али непотпуно. Он ће нас пратити и
"обрађивати" до изласка на слободно... Спровођеник се
губи, а преузима нас кабадахија и уводи у спортску дво-
рану Дома спорта. Раздвојени смо. Старешине на
струњаче, испод којих је велики слој спужве, а војници
на паркет. Доводе другу колону, вероватно преко мос-
та "Врбања". У саги исти поступак. Неко ми скиде
кошуљу, каже треба њему, а ја остадох у поткошуљи.
Настају нови проблеми - малтретирање и иживљавање.
На паркету премаћују неког млађића у пивилном оде-
лу, који очигито, није из Добровољачке, али нека се види.
Издавају поједине војнике и одводе их. Претпос-
тављам да су муслимани и Хрвати. Око 22.00 часа, из-
двајају више официре и воде нас некуда. Сваки има
пратиоца. Мене прати крезубица у осамнаестој години,
држећи ми цев пиштоља на десној слепоочници. Каже:
покушај бежати "ћетниће" да те убијем! Одговарам:
мани се ћорава посла, од кога да бежим и зашто, јер
ништа нисам крив. Дошли смо у Главни штаб Терото-
ријалне одбране (ТО) БиХ. Примео нас је пукovníк
Вехија Кариф, до пре десетак дана, члан команде 2.
ВО, референт у одељењу за политички рад. Понудио
нас је кафом. Однекуд се појавио Горан Милић, дирек-
тор телевизије "ЈУТЕЛ", са чашом вискија у руци. Ка-
риф каже да смо ми ратни заробљеници и да ћемо сутра
бити ослобођени. Питам га како ратни заробљеници и
ко је коме објавио рат. Одговара да нећемо о томе и

наставља да ће нама, пре ослобађања, бити понуђене три варијанте: ко хоће кући, ко хоће у ТО БиХ и ко хоће у касарну у Лукавици. На крају, Карић подвучи да су они формирали војску, да су добро наоружани и да ће сигурно победити. И још рече, ми смо партизани. Браћамо се у Дом спортова. До излаза из штаба ТО, ја остадох и без панталона. При уласку у спортску салу, видим да је ходник према санитарном чвору и излаз пут "Зелених беретки", који су, претећи, махали оружјем. Иначе, Бахато су, неопрезно и погубљено баратли оружјем. Сурадан, 4. маја, два пута су нас по истом путу, водили на саслушања у штаб ТО. У недостатку стварних елемената, саслушавање је примитивно и безначајно. Углавном, интересују се да ли је из круга команде дејствовао минобацач и шта је радио генерал Кукацац, колико је имао станова итд... Када сам се вратио са другог саслушања, нетпе између 14.00 и 15.00 часова, у сали сам затекао генерале Мекензија и Милана Акентијевића, који су дошли да нас ослободе. Чекање се мучно отегло, или се то мени само чини због напетости. И коначно, око 17.00 часова, после саопштавања да идемо у касарну, излазимо у колони по један, а наш "обрађивач" има пуне руке посла. Ушли смо у пет до шест аутобуса и крећемо. Неко отвара ватру по аутобусима, па морамо лећи на под...". Пошто одговарамо на питање када и како су почеле оружане акције међу народима у БиХ и у савезу Сарајево и ко су њихови носиоци, поред претходног текста, потребно је, укратко, набројати и политичке и војне догађаје који се појављују као последица описаних догађања. Ти догађаји могу се сажето набројати:

а) 20. новембар 1990. године: први вишестраначки избори у Социјалистичкој Републици БиХ, при чему су победиле националне странке Срба, Муслимана и Хрвата (СПС, СДА и ХДЗ),

б) 20. децембар 1990. године: конституисана вишестраначка Скупштина БиХ, када су три националне странке, на основу партнерства у власти, формирале нове органе власти у БиХ,

в) 24. октобар 1991. године: пошто је муслиманскохрватска коалиција, у циљу изглашавања документа о испуњању из СФРЈ, прекршила Устав дотадашње БиХ, посланици СПС и неколико посланика, Срба, из других странака, формирали су, у Сарајево, Скупштину српског народа у БиХ. На плебисциту, одржаном 9. и 10. новембра 1991. године, српски народ у БиХ, огромном већином гласова, потврдио је да жели остати у Југославији,

г) 9. јануар 1992. године: Скупштина српског народа у БиХ, донела је Декларацију о проглашењу Српске Републике у БиХ (СР БиХ),

д) 28. фебруар 1992. године: усвојен Устав Српске Републике БиХ и изабрани председник Републике и Влада,

ђ) 18. март 1992. године: представници три националне заједнице, постигли споразум у Бриселу о демократској трансформацији БиХ, картом територијалног разграничења по националним критеријумима (Кутиљерова карта), коју су муслимански представници одбили по повратку у Сарајево,

е) 4. април 1992. године: Алија Изетбеговић прогласио општу мобилизацију и почео рат против Срба у БиХ, са циљем да спремно дочека признавање независности БиХ,

ж) 6. април 1992. године: Европска заједница признала независност БиХ на основу погрешног извештаја Вадинтерове комисије о резултатима референдума у БиХ, одржаног 29. фебруара и 1. марта 1992. године, на коме Срби нису учествовали. Нису помогла упозорења